

John Steinbeck

Bir Savaş Vardı

Türkçesi: Elif Ersavcı

Deneme

BİR ZAMANLAR SAVAŞ VARDI: GİRİŞ NİYETİNE

Bir zamanlar bir savaş vardı, ama öyle uzun zaman önceydi, başka savaşlar ve başka türlü savaşlar yüzünden öyle geri itelendi ki, orada bizzat bulunan insanlar bile bu savaşı unutmaya meyletti. Bahsettiğim savaş Crécy Savaşı'nın levha zırlarından ve uzun-yaylarından sonra, Hiroşima ve Nagasaki'ye deneysel atom bombaları serpiştirilmesinden hemen önceydi.

Bu savaşın bir kısmına katıldım; aslında ziyaret ettim demek daha doğru olabilir çünkü savaşa savaş muhabiri kılığında gittim ve bizzat savaşmadım. İlginçtir ki, ben de bu savaşa dair çok şey hatırlamıyormuşum. Zamanında büyük bir heyecanla yolladığım bu eski yazıları okumak çoktandır unuttuğum görüntü ve anıları geri getirdi.

Belki kazaları unutmak doğru ve hatta gereklidir. Savaşların da türümüzün teşne olduğu bir kaza çeşidi olduğu kesin. Eğer kazalarımızdan ders alabilseydik anıları canlı tutmak iyi bir fikir olabilirdi. Ama ders almıyoruz. Antik Yunan'da en azından yirmi yılda bir savaş olması, çünkü her neslin savaşın nasıl bir şey olduğunu bilmesi gerektiği söylenirdi. Bize gelince, bizler savaşı unutmak zorundayız, yoksa bu kanlı saçmalığa bir daha hiç bulaşamayız.

Bununla birlikte, bahsettiğim savaş unutulmaz da olabilir çünkü türünün son örneği idi. Amerikan İç Savaşı'na "centilmen savaşlarının" sonucusu deniyordu, İkinci Dünya Savaşı'nın da uzun küresel savaşların sonucusu olduğu su götürmez. Bir sonraki savaş, eğer bu savaşın olmasına izin verecek kadar salaksak,

her türlü savaşın sonuncusu olacak. Geride savaşı hatırlayacak kimse kalmayacak. Ve eğer gerçekten bu kadar salaksak, evrimsel açıdan türümüzü devam ettirmeyi hak etmiyoruz demektir. Şimdiye dek diğer pek çok tür uyum sağlama kararlarındaki hataları sebebiyle yeryüzünden silindi. Aşırı silahlanmanın, aşırı süslenmenin ve, çoğu örnekte, aşırı bütünleşmenin türün yakın zamanda neslinin tükeneneceğinin semptomları olduğunu söyleyen değişmez doğa yasasından muaf değiliz. *Kral Arthur'un Sarayında Bir Amerikalı*'da Mark Twain galibin mağlup ettiği ölümlerin ağırlığı altında can verdiği dehşet verici ve olası paradoksu kullanır.

Ama bütün bunlar, ne kadar mümkün olursa olsun, varsayımdan ibaret. Tuhaf olan şu ki, hayal meyal hatırlanan bu savaş da şimdiden varsayımlar kadar belirsizleşti. Arkadaşım Jack Wagner Birinci Dünya Savaşı'na katılmıştı. Kardeşi Max de İkinci Dünya Savaşı'na. Jack kendi bildiği savaşı sahiplenip savunarak ondan Büyük Savaş diye bahsedip kardeşini deli ediyordu. Oysa Büyük Savaş her zaman kendi bildiğiniz savaştır.

Ama gerçekten biliyor musunuz o büyük savaşı? Sebeplerini, olaylarını, dehşeti ve sevinçleri hatırlıyor musunuz? Orada olan insanların kaçının bunları hatırladığını merak ediyorum.

Bu rapor ve hikâyeleri onları alelacele yazdığımdan, telefonda okyanus ötesine okuduğumdan, *New York Herald Tribune* ve diğer pek çok gazetede yayımlandıklarından beri görmemişim. *Bir Savaş Muhabirinin Yazıları* cinsinden bir kitap derlemek için şahane bir zamandı ama kendimi tuttum; sonraki yirmi sene içinde geçerliliklerini korumayacaklarsa, bu hikâyelerin eski gazete dosyalarının sararmış sayfalarında kalması gerektiğine inanıyor yahut inandığımı söylüyordum. Bunları şimdi ortaya dökmemin sebebi yazdıklarımın zamanın sınavını geçmiş olduğunu düşünmem değil. Bilakis; hikâyeleri bunca yıl sonra tekrar okuyunca yalnızca ne kadar çok şey unuttuğumun değil, aynı zamanda bunların dönem eserleri olduklarının, yaklaşımların iptidai, dürtülerin romantik ve belki de, o zamandan beri yaşa-

nanların ışığında, eserin bütünüyle yalan yanlış, çarpık ve tek taraflı olduğunun ayırına vardım.

Burada yazıya döktüğüm olaylar gerçekten yaşandı. Gelgelelim tekrar okuduğumda, yaşanmış ama yazılmamış başka şeyler de canlandı hafızamda. Yazılmamış olmalarının bir sebebi verilen emirler, bir sebebi geleneklerdi; ama en büyük sebebi ortada “Savaş Çabası” dedikleri kocaman ve bomboş bir şey olmasıydı. Savaş Çabasına müdahale eden ya da ters düşen her şey otomatik olarak kötüydü. Sınırı büyük ölçüde muhabirin kendisi belirliyordu, ama eğer bir gaflet anında kurallardan birini çiğnerse onu hizaya sokacak, olmadı Savaş Çabasına bir tehdit oluşturduğu gerekçesiyle bölgeden uzaklaştırılmasını sağlayacak sansür kurulu, komutanlıklar, gazeteler ve son olarak da, hepsinden güçlüsü, savaşperest siviller, Stork Club’ın*, *Time* dergisinin ve *The New Yorker*’ın hiç savaşmayan komandoları vardı. Askeri taktiklere ve lojistiğe yardım eden vatandaş grupları, ahlak bekçiliği yapan anne örgütlenmeleri vardı. Ahlak bekçiliği derken sadece seks değil, kumar ve serserilik karşılığında da bahsediyorum. Gizlilik meselesi de kendi içinde bir koca bir dünyaydı. Son yirmi yıldır yakamızı bırakmayan, soluduğumuz havayı zehirleyen gizlilik histerimiz bu dönemde doğdu belki de. Bu takıntı asker taşıyan gemilerin kurt sürüsü adı verilen denizaltı filolarını çekeceği, hatta sık sık da çektiği bilgisinin verdiği korkuda tamamen meşru bir çıkış noktası bulmuştu kendine. Fakat o noktadan sonra kontrolden çıkıp dünyadaki herhangi bir kütüphanede bulunabilen olguların bin bir özenle saklanan sırlar haline geldiği, bin bir özenle saklanan sırlarınsa herkesin malumu olduğu noktaya vardı.

Muhabirlerin taciz edilip bu kurallara uymaya zorlandıklarını söylemek istemiyorum. Çoğunlukla muhabirler kurallar kitabını kafalarında taşıyor, hatta Savaş Çabası uğruna kendilerine yeni kısıtlamalar uyduruyordu. The Viking Press bu yazıları kitap halinde basmaya karar verdiğinde kısıtlamalar artık geçerli olmadığından

* New York’ta 1929’dan 1965’e kadar açık kalan bir gece kulübü. (ç.n.)

“Şurada Bir Yer” şeklindeki başlıkları atıp olay nerede geçtiyse oranın adını yazmamı istediler. Ama bu imkânsız. O kadar gizliydi ki yaşananlar, nerede olduklarını ben bile hatırlamıyorum.

Kimi dışarıdan dayatılan, kimini insanın kendine dayattığı kurallar yirmi yıl sonra kulağa eğlenceli geliyor. Birkaçını sizin için hatırlamaya çalışayım: Amerikan Ordusu’nda hiç korkak yoktu ve bütün cesur askerlerin arasında en cesur ve en soylu olanlar piyade erlerdi. Savaş Çabası düşünülüşünde bu durumun sebebi açık. Savaş boyunca en pis, en yorucu, en kısır işleri piyade erleri yapardı. Yapmak zorunda oldukları işlerin çok büyük çoğunluğu tehlikeli ve pis olduğu kadar aptalcaydı da. Bu yüzden aptalca olduklarını bildikleri işleri onlara çok gerekli ve akıllıca göstermek, bunları yaptıkları için kahraman olduklarına inandırmak gerekiyordu. Tabii bu erlerin aslında hiçbir seçim şansı olmadığını kimse aklına getirmiyordu. Eğer piyade bir seçim yapacak olsa ya derhal idam edilir ya da müebbet hapse mahkûm olurdu.

Bir diğer kural komutanlarımızdan hiçbirinin asla ve asla zalim, hırslı yahut cahil olamayacağıydı. Eğer parçası olduğumuz bu karman çorman delilik bir noktada bozguna uğrarsa bu yalnızca beklendik bir gelişme değil, sonunda zafere ulaşacak daha büyük bir stratejinin gereği idi.

Büyük bir katılıkla uygulanan üçüncü bir kural, tamamıyla normal, genç, enerjik ve şehvetli beş milyon erkeğin Savaş Çabası süresince kızlarla olan daimi meşguliyetlerini bir kenara bırakmış olmasıydı. Yanlarında yarı çıplak kız resimleri taşımaları kimseye bir paradoks gibi görünmüyordu. Teamül demek yasa demektir. Levazım X milyon prezervatif sipariş ederken bunların makineli tüfeklerin namlularını kuru tutmak için kullanıldığı açıklamasını yapmak zorunda kalmıştı. Belki doğruyu söylüyorlardı.

Ordu ve donanmamız bütün ordular ve donanmalar gibi iyilerle kötülerden, güzellerle çirkinlerden, zalimlerle naziklerden, vahşilerle kibarlardan, güçlülerle zayıflardan oluştuğundan bu genel yücelik teamülü sürdürülmesi zor gibi görünse de öyle değildi. Hepimiz Savaş Çabasının birer parçasıydık.